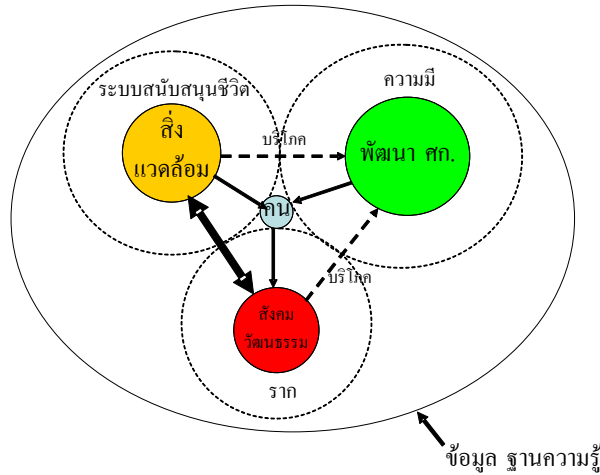

ระบบขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาทั้งพื้นที่

สุธีระ ประเสริฐสรรพ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สามวงล้อในกรอบการพัฒนา

การพัฒนาที่มีคนอยู่ด้วยนั้นเรามักเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะคนเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ที่มีความพึงพอใจต่อการ “มี” และการ “บริโกล” การบริโกลทำให้เกิด “กระแสเศรษฐกิจ” ที่ทำให้เกิดการ “มี” การบริโกลหมายถึงทรัพยากรถูกแปรรูปและย้ายที่อยู่ (ถูกเคลื่อนกิน) ซึ่งย่อมกระทบต่อความสมดุลของธรรมชาติ (สิ่งแวดล้อม) ด้านวัฒนธรรมก็ถูกแปรรูปและถูกเคลื่อนกิน (อย่างที่สังคมผู้ถูกบริโกลเองก็ **ไม่รู้ตัว**) จนความสมดุลของวัฒนธรรมสังคมเปลี่ยนไปเช่นกัน (แสดงได้ด้วยเส้นประ)

ธรรมชาติประกอบด้วย ดิน น้ำ ป่า อากาศ พืช สัตว์ (รวมทั้งมนุษย์) ฯลฯ เมื่อถูกแปรรูปและย้ายที่อยู่ ก็จะทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น น้ำน้อยลง ดินเสื่อมโทรม สัตว์และพืชสูญพันธุ์ หรืออยู่อย่างแออัด

สิ่งมีชีวิตที่เป็นอยู่ทุกวันนี้เกิดจาก “วิวัฒนาการ” ซึ่งเป็นกระบวนการค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป ตามการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมโลกที่แต่เดิมถูกกำกับด้วย “วิถีแห่งธรรมชาติ” แต่หากมีการบริโกลทรัพยากรธรรมชาติ ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่าวิถีธรรมชาติ ซึ่งสิ่งมีชีวิตจะวิวัฒนาการไม่ทัน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมจากการพัฒนาเศรษฐกิจจึงกระทบถึงระบบที่ “สนับสนุน (support)” การใช้ชีวิตของมนุษย์ (วงสิ่งแวดล้อม)

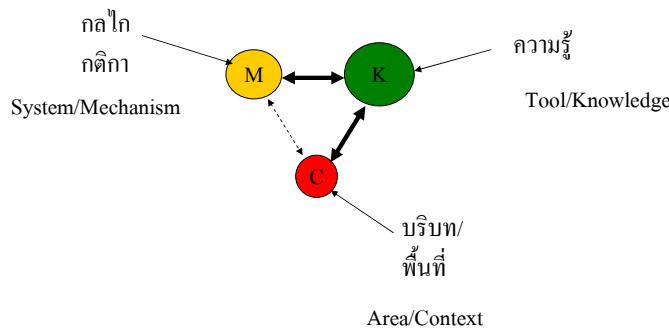
เช่นเดียวกับวิวัฒนาการของความเป็น “สิ่งมีชีวิต” สังคมก็มีวิวัฒนาการที่ทำให้เกิด “วัฒนธรรม” ซึ่งถือเป็นทุนอย่างหนึ่งที่เป็น “ราก” ทางสังคมของการดำรงความเป็นมนุษยชาติ การบริโกลทุนวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาทางเศรษฐกิจจึงทำให้เกิดการปรับตัวของสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ค่านิยมของสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรมเปลี่ยนไป

“คน” ซึ่งอยู่ในวงล้อของระบบทั้ง 3 เป็นผู้ได้รับผลกระทบในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่บริโกลทั้งทุนทรัพยากรและทุนวัฒนธรรม ที่ทำลายระบบ “สนับสนุน” ชีวิต และวนกลับมาทำลาย “ราก” ของสังคม อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เพื่อให้การพัฒนามีความสมดุล เราต้องเข้าใจความเชื่อมโยงเป็นองค์รวมของทั้ง 3 วง เพื่อการนี้ เราต้องการ “เครื่องมือ” คือวงที่ 4 ที่เป็น “ข้อมูลและฐานความรู้” (ที่ล้อมรอบระบบทั้งหมดอยู่) เพื่อใช้อธิบายให้ทุกคนเข้าใจความสัมพันธ์ของระบบทั้ง 3 และผลกระทบต่อคน และที่สำคัญคือ ให้เห็นเป้าหมายการพัฒนาเดียวกัน เพื่อให้ใช้ข้อมูลช่วยตัดสินใจโครงการพัฒนาต่างๆ ได้อย่างไม่ขัดแย้งทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และคน

วงที่ 4 นี้คือวงวิจัยหาข้อมูลพื้นฐานของ คน ทรัพยากร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งในพื้นที่ตนเองและพื้นที่ใกล้เคียงที่จะเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาต่อกัน

สามกลุ่มงานการวิจัยพัฒนาพื้นที่

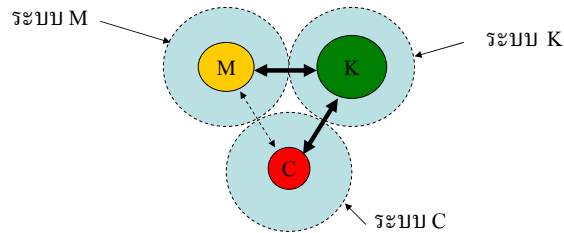
08/05/51

2

การวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่นั้น ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การหาความรู้ (K) เช่น วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งนักวิจัยทำกันมาก เป็นการทำให้วิจัยตามศาสตร์ตามถนัด แต่ผลการวิจัยจะใช้งานได้เนิ่นๆ ยังมีอีก 2 กลุ่มงานคือ การ “รู้จัก รู้เท่าทัน” กลไกการใช้ผลวิจัยและข้อกำหนดต่างๆ ที่เป็นกติกา (M) เช่น กลไกนโยบายและงบประมาณของ อบต. หรือการตั้งงบประมาณของจังหวัด รวมทั้งโครงสร้างการทำงาน กำลังคนและระบบสั่งการ และการเข้าใจในบริบท (C) หรือ “ความจำเพาะของพื้นที่” ที่จะเป็นเงื่อนไขให้งานนั้นประยุกต์ได้ในพื้นที่ เช่น 3 จชต. เป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งสูง คนมีความหวาดระแวงต่อกัน กลุ่มสตรีเท่านั้นที่ขยับตัวทำกิจกรรมได้

ปัจจุบัน การทำงานวิจัยทั้ง 3 ส่วนนี้ยังไม่สมดุล เปรียบเหมือนไฟจราจร 3 สี ขนาดต่างกัน ขณะนี้กลุ่มงานหาความรู้ตามศาสตร์นั้นได้รับไฟเขียว มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ทำกันมาก ส่วนกลุ่มกลไก (M) และบริบท (C) มีทำน้อยตามลำดับเหมือนไฟเหลืองและแดง การโยงระหว่าง 3 กลุ่มงานพอมืออยู่บ้าง และที่น้อยที่สุดคืองานวิจัยที่โยงระหว่างกลไกกับบริบท ทั้งนี้เพราะส่วนกลไกขาดข้อมูลพื้นฐานของบริบทตนเองอย่างมาก เช่น อบต. ไม่ทราบว่าจะนอกจากคิดสร้างสาธารณูปโภคแล้ว ปัญหาของชาวบ้านที่ อบต. ควรมีบทบาทช่วยคืออะไร เป็นต้น สาเหตุเพราะขาดข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่นั่นเอง

เมื่อระบบขบกันเป็นเฟือง 3 ตัวจะหมุนไม่ได้

08/05/51

3

แต่ละวงของการหาความรู้ตามศาสตร์ (K) การหาและใช้ความรู้เพื่อกลไกพัฒนา (M) และความรู้เรื่องบริบท (C) อยู่แยกกัน แต่ละกลุ่มอยู่ภายใน “ระบบ” ของตนเอง ซึ่งแทนได้ด้วยวงเส้นประ เช่น ระบบของ K เป็นระบบของมหาวิทยาลัยที่อิสระทางวิชาการ ระบบของ M เป็นระบบการเมืองการปกครองที่คอย “สั่งหรือรับคำสั่ง” แบบ top down ระบบของ C คือพื้นที่ชุมชนที่ถูกบ่มเพาะให้เป็นระบบ “รอความเมตตา” แต่ละระบบก็สร้างชุดความรู้ (k) กลไก (m) และบริบท (c) ของตนเองมาครอบไว้ พุดง่ายๆ คือ ในระบบ K ก็จะมีทั้ง k, m และ c ของตัว (มหาวิทยาลัย) เอง

เมื่อถูกจัดการให้ระบบมาประสานกัน ซึ่งแสดงได้ด้วยวงเส้นประของระบบที่ขยายมาประชิดกัน ดังรูป มีผู้กล่าวว่าจะทำให้ความสัมพันธ์ทั้ง 3 วงล้อนี้เหมือนฟันเฟือง ที่ถูกขับโดยล้อความรู้ K (ที่ทำโดยนักวิชาการ ที่รับรู้การมีอยู่ของ M และ C)

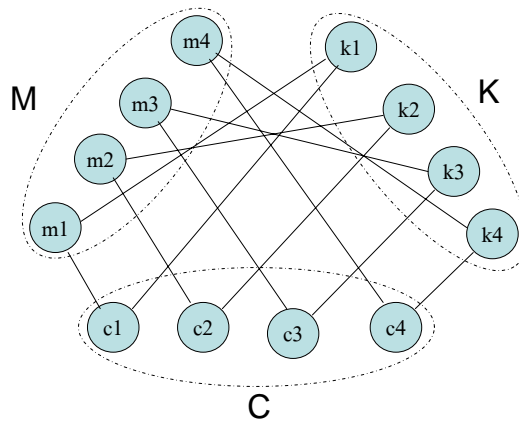
หากพิจารณาวงสัมผัสเป็นเฟืองที่ขบกันจะพบว่า หาก K เป็นล้อขับ (driver) ที่หมุนตามเข็มนาฬิกา มันจะขับ M (driven) ให้ทวนเข็มนาฬิกา แต่ในความเป็นจริงแล้ว ทั้ง K และ M หมุนไม่ได้ เพราะถูก C ขัดอยู่ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การอุปมาอุปมัยเช่นนี้นั้น หาก mechanism และ knowledge ไปด้วยกันจะเกิดปัญหากับ context และหาก context และ knowledge ไปด้วยกันจะเกิดปัญหากับ mechanism หรือ หาก mechanism และ context ไปด้วยกันจะเกิดปัญหากับ knowledge สุดท้ายแล้วไม่มีใครหมุนได้เลย การเปรียบเทียบกับเฟืองขบนี้เหมือนกับจะบอกว่าใช้เฟืองตัวใดตัวหนึ่งขับ “แบบมีฟันขบ” ไม่ได้ อีกนัยหนึ่งก็คือ ต้องไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบ “สั่งการ”

มีผู้พยายามอธิบายการขบแบบไม่มีฟันขบ โดยให้ขบแบบ friction wheel คือ เคลื่อนไปตามแรงเสียดทานที่มากกว่า แล้วระบบจะปรับตัวมันเอง ตัวอย่างเช่น หากแรงกดที่ K มีต่อ C มากกว่าที่ M กด C เราจะพบว่า K เป็นผู้ขับให้ C หมุนตามไปกับ K (ทวนเข็มนาฬิกา) และถ้า M หมุนตามการขับของ K ด้วย จะทำให้ C กับ M ฟันหมุนทวนกัน ความร้อนจากการเสียดสีจะเกิดแก่ C และ M และจะถ่ายทอดให้แก่ K ในที่สุด ความรู้ที่ทำให้บริบทและกลไกหมุนสวนทางกันจึงเป็นความรู้ที่สร้าง friction หรือข้อ

ขัดแย้ง ซึ่งในที่สุดแล้วความขัดแย้งนั้นก็ถ่ายทอดมาสู่การสร้างความรู้ (ในมหาวิทยาลัย) ด้วย เป็นการ feedback เพื่อเตือนให้ปรับตัว

เราจึงเปรียบได้ว่า ในวงล้อการพัฒนา นั้น มิใช่จะใช้วงล้อใดวงล้อหนึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนให้ที่เหลือนเป็นตัวถูกขับ เราจึงควรพิจารณาจัดรูปความสัมพันธ์ของวงล้อทั้ง 3 ใหม่ ซึ่งจะกล่าวต่อไป แต่ก่อนอื่น เรามารู้จักสภาพปัจจุบันกันก่อน

ปัจจุบัน

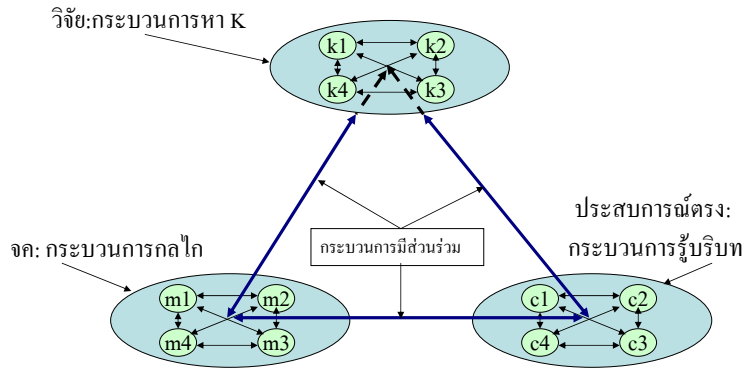

08/05/51

4

คราวนี้เรามาดู player บ้าง ทั้ง 3 กลุ่มงานที่ขับเคลื่อนการพัฒนา คือ ความรู้ (K) กลไก (M) และ บริบท (C) นั้น ปัจจุบันนี้อยู่แยกกันดังรูป โดยแต่ละกลุ่มมี 4 players คือ วิชาการ ภาครัฐกิจ ภาครัฐ และ ประชาสังคม ซึ่งเขียนได้เป็น $k1...k4$, $m1...m4$ และ $c1...c4$ แต่ละ player ต่อกลุ่มถึงกันเอง โดยไม่เกี่ยวกับใคร คือ $k1-m1-c1$ ต่อถึงกัน โดยเป็นอิสระจากผู้อื่น กล่าวคือ “นักวิชาการมีกลไกให้ต้องหาความรู้ ($m1$ เช่น กลไกการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ) ในเรื่องที่ดินถนัด ($k1$ เช่น เรื่องที่เรียนจบมา) และเป็นบริบทวิชาการตามมุมมองของตนเอง ($c1$ เช่น เพื่อตีพิมพ์)” รัฐ ($k2-m2-c2$) ก็ทำงานของตนแยกออกไป ภาครัฐกิจ ($k3-m3-c3$) ก็มีการเชื่อมต่อในกลุ่มงานของตนเหมือนกันแต่เป้าหมายเพื่อความเป็นเครือข่ายธุรกิจ ที่อาจจะไม่เห็นเครือข่ายทางสังคม ($k4-m4-c4$) เลย ทั้ง 4 player นี้แยกกันทำ บ้างก็สนับสนุนกัน (เช่น รัฐสนับสนุนนักธุรกิจ) บ้างก็ขัดกัน (เช่น การสนับสนุนที่รัฐมิให้ภาครัฐกิจขัดกับการพัฒนาของประชาสังคม) บ้างก็ซ้ำซ้อนกัน เป็นสภาพที่ไม่มีประสิทธิภาพ จึงควรมีอะไรสักอย่างมาจัดความสัมพันธ์เสียใหม่

ปัจจุบันที่ควรเป็น

27/11/51

6

รูปนี้ค่อนข้างซับซ้อนเพราะเอา 4 players มาเขียนรวมกับระบบของ “กลุ่มงาน” สิ่งที่เราต้องการให้มีการปรับเปลี่ยน คือ ให้ทั้ง 4 players ในแต่ละกลุ่มงานทำงานร่วมกันในแนวราบ โดยแต่ละกลุ่มงานใช้กระบวนการต่างกัน เช่น กลุ่มงานการหาความรู้ (K) คือ “วิจัย” กลุ่มงานการจัดการกลไก (M) คือ “กระบวนการจัดการความรู้” และกลุ่มงานการเรียนรู้บริบท (C) เป็น “กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง” ทั้ง 4 player ในแต่ละกลุ่มงานทำงานร่วมกันในแนวราบแล้วโยงแกนเข้าหากันโดย “กระบวนการมีส่วนร่วม” (เช่น เวที)

บทบาทของภาคี กลไก บริบท และความรู้

ภาคี	กลไก (M)	บริบท (C)	ความรู้ (K)
ธุรกิจ (1)	สร้างเศรษฐกิจ	การแข่งขันเสรี	ความรู้ในการแข่งขันสร้างเศรษฐกิจอย่างเสรี
รัฐ (2)	อำนวยความสะดวกและกำกับ	ตามนโยบายรัฐ	ความรู้ในการอำนวยความสะดวกและกำกับตามนโยบายรัฐ
วิชาการ (3)	หาความรู้ให้เศรษฐกิจแข่งได้ตามกติกา	ความรู้จริงด้วยหลักวิชาการและทฤษฎี	ความรู้ในวิธีการหาความรู้ด้วยหลักวิชาการ
ประชาสังคม (4)	หมุนเวียนเศรษฐกิจโดยการบริโภค	สังคม ชีวิต วัฒนธรรม	ความรู้ในการบริโภคเพื่อหมุนเวียนเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประชาสังคม

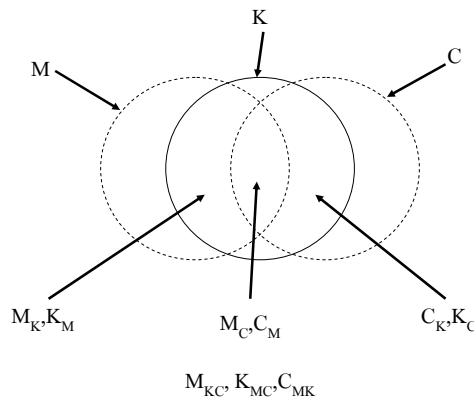
06/02/51

6

จากรูปความสัมพันธ์ของ 4 ภาคิกับ 3 กลุ่มงาน ที่ค่อนข้างซับซ้อนนั้น เราอธิบายให้เข้าใจเนื้อหาได้จากตารางนี้ ตัวอย่างเช่น บรรทัดที่ 2 กลไก (M) ของภาคิที่ 1 (ธุรกิจ) คือ “สร้างเศรษฐกิจ” ภายใต้บริบท (C) ของ “การแข่งขันเสรี” จึงต้องการความรู้ (K) “ในการแข่งขันสร้างเศรษฐกิจอย่างเสรี” ภาคิธุรกิจอาจใช้ถ้อยคำนี้กล่าวว่า “สร้างเศรษฐกิจด้วยความรู้กฎกติกาและเงื่อนไขการแข่งขันเสรี” ถ้อยคำที่เหลือเป็นเรื่องของภาคิต่างๆ เอาช่องต่างๆ มาเรียบเรียงเป็นประโยคได้เช่นกัน จะเห็นว่าการหาความรู้ใน column สุดท้ายนั้น ต้องคำนึงถึงกลไก (M) และบริบท (C) ด้วย หมายความว่า การหาความรู้ในระบบของ K จะมี k_k, m_k, c_k ของตนเอง และในทำนองเดียวกัน M ก็จะมี k_m, m_m, c_m ของตนเอง หรือในบริบทของ C ก็เช่นกัน

ในคอลัมน์ที่ 2 นั้น 4 ภาคิทำงานร่วมกันในระบบของกลุ่ม M คือภาคิธุรกิจเป็น “กลไกสร้างเศรษฐกิจ” ภาคิรัฐเป็น “กลไกอำนวยความสะดวกและกำกับ” ภาคิวิชาการช่วยเป็น “กลไกหาความรู้ให้เศรษฐกิจแข่งขันได้ตามกติกา” และภาคิประชาสังคมเป็น “กลไกทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียน” ที่กล่าวข้างต้นนี้คือ บทบาทของแต่ละภาคิในกลุ่ม M แต่ในแง่ของการสร้างองค์ความรู้นั้น ทุกภาคิต้องร่วมกันหาความรู้ของ M ไปด้วยกัน ด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น การจัดการความรู้ ดังได้แสดงไว้ในไดอะแกรมก่อนหน้านี้

อนาคต

เราคาดว่าในอนาคต จากการที่อยู่แยกวงคนละระดับและใช้การถ่ายทอดหรือการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยง จะกลายมาเป็นวงที่อยู่ในระนาบเดียวกัน (เหมือนมอง top view ของ slide “ปัจจุบันที่ควรเป็น”) โดยวง K อยู่ตรงกลาง พื้นที่ทับซ้อนระหว่างวง K และวง M ทำให้เกิดกลไกของความรู้ (M_K) และมีความรู้ของกลไก (K_M) มีพื้นที่ซ้อนทับระหว่าง C และ K จึงทำให้มีบริบทของความรู้ (C_K) และความรู้ของบริบท (K_C) และพื้นที่ซ้อนทับระหว่าง M และ C ทำให้เกิดกลไกของบริบท (M_C) และบริบทของกลไก (C_M) สำหรับพื้นที่ส่วนกลางที่ทั้ง 3 วงซ้อนทับกัน จะเกิดกลไกของการสร้างความรู้

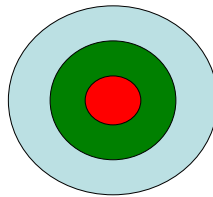
ที่มีบริบท (M_{KC}) บริบทของการสร้างกลไกความรู้ (C_{MK}) และความรู้ของกลไกและบริบท (K_{MC}) ผลที่ได้คือ

กลไกรัฐและธุรกิจที่รู้จัก K และ C (M_{KC}) เช่น “การบริหารของ อบต. (M) แก้ปัญหาชุมชนโดยความรู้เรื่องหนี้สิน (K) โดยใช้บริบทการพึ่งพากันเองในชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (C)”

ประชาสังคมที่รู้จัก M และ K (C_{MK}) เช่น “ชุมชน (C) ใช้กลไกพึ่งพาตนเอง (M) ในการใช้งานวิจัยบัญชีครัวเรือนให้รู้เรื่องหนี้สิน (K)” และ

ภาควิชาการที่รู้จัก M และ C (K_{MC}) เช่น “ความรู้เรื่องการแก้ปัญหาหนี้สิน (K) โดยใช้กลไกวิจัยแบบมีส่วนร่วม (M) ในวัฒนธรรมการพึ่งพากันเองในชุมชน (C)”

ขนาดที่ควรเป็น

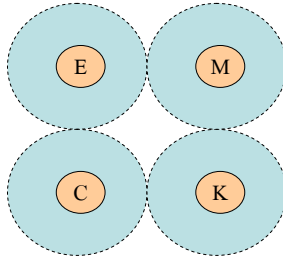

08/05/51

8

แต่ขนาดที่ควรเป็น คือ สามวงเลื้อนมาซ้อนทับกัน วงในหากเป็น K ก็หมายถึง K เป็น center อยู่ใน M และ C วงนี้จึงเป็นตัวแทนของ perception ของนักวิชาการ หากวงในเป็น M หรือ C หมายความว่ากลไกและบริบทเป็น center ซึ่งเป็น perception ของกลไก (รัฐและธุรกิจ) หรือ พื้นที่/ประชาสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ ความกังวลในเรื่องที่ 3 ระบบอยู่เป็นพื้นเพื่องหมุนขัดกันแบบเดิมก็หายไป เพราะทั้ง 3 ระบบอยู่บนแกนเดียวกัน หมุนไปด้วยกัน ซึ่งแน่นอนว่าต้องมีอีกระบบที่จับเพลาหมุน

ระบบเฟือง 4 ตัว

08/05/51

9

หากมีเฟืองเพิ่มเป็น 4 ตัว คือ Engine (E) Mechanism (M) Knowledge (K) และ Context (C) การจัดรูปแบบนี้ทำให้เฟืองทั้ง 4 หมุนได้ แต่มีบ้างที่หมุนสวนทางกัน ซึ่งไม่แปลกอะไร トラバได้ที่หมุนได้ เพราะงานย่อมมีวิธีการต่างๆ กัน เหมือนการขันเกลียว มีทั้งขันให้แน่นหรือคลายออก ขึ้นกับว่าเป้าหมายเราต้องประกอบหรือถอดออก ในระบบขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ เราจึงต้องการกลุ่มงานที่ 4 (Engine) มาเสริม ตัว **Engine** ก็คือระบบสนับสนุนการวิจัย (ที่มีการจัดการ)

แต่....การขับเคลื่อนนี้หมายความว่า ทั้ง 4 ต้องเป็นเฟืองขนาดเดียวกันจึงจะหมุนไปได้ หากแต่ในความเป็นจริงนั้น ทั้งหมดเป็นเฟืองขนาดต่างกัน บางกรณีความรู้จะสำคัญที่สุด และบางเหตุการณ์บริบทจะสำคัญกว่าอื่นใด ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเอาเฟือง M, K และ C มาอยู่ในแกนเดียวกัน หรือสถานที่เดียวกัน ทั้งหมดหมุนไปด้วยกันจากแรงของการจัดการสนับสนุนการวิจัย (E) โดย E อาจเลือกขับ M, K หรือ C ตามความเหมาะสม แล้วเฟืองที่เหลือไปขับระบบย่อยอื่นในระบบของตน แต่ต้องภายใต้กติกาของระบบใหญ่ แบบเดียวกับนาฬิกาที่มีเข็ม 3 ประเภทในแกนเดียวกัน การหมุนต้องมีกติกากำกับ เช่น เข็มนาฬิกา หมุนไป 1 รอบ เข็มชั่วโมงต้องหมุนไปได้ 1/12 รอบ และทั้ง 3 เข็มต้องหมุนไปในทางเดียวกันเสมอ เป็นต้น

บทบาทของระบบเฟือง 4 ตัว

เฟือง	Engine	Mechanism	Knowledge	Context
หน้าที่	กลไก สนับสนุน งานวิจัย	กลไก สนับสนุนการ ใช้ผลวิจัย	สร้างผลวิจัย	มีบริบทกำหนด เงื่อนไข
เปรียบได้กับ	เครื่องยนต์และ น้ำมัน	ระบบส่งกำลัง และคนขับ	แผนที่เส้นทาง	ผู้โดยสาร

08/05/51

10

ในตารางข้างบน เราเปรียบเทียบหน้าที่ของ 4 ระบบได้กับรถยนต์ ที่มีเครื่องยนต์ (พร้อมน้ำมัน) ระบบส่งกำลังและคนขับ แผนที่เส้นทาง และผู้โดยสาร

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2551 คุณหมอบริเวณ วะสี กล่าวในงานประชุมของ สกว. ที่ขอนแก่นว่า “การทำงานพัฒนานั้นก็เหมือนการก่อพระเจดีย์ คือก่อจากฐานขึ้นไป ซึ่งหมายถึงฐานต้องแน่นหนาก่อนเปรียบได้กับการพัฒนาจากประชาสังคม (ชุมชน) ขึ้นไป” พระนักพัฒนาท่านหนึ่ง ที่ ต. ยอดแกง จ. กาฬสินธุ์ ท่านอธิบายเพิ่มในวันรุ่งขึ้นว่า การก่อพระเจดีย์นั้นต้องใช้ หิน ทราย ปูน อบต. ก็เหมือนหินที่ต้องแข็งแรง ทรายคือประชาชนที่เข้าไปแทรกอยู่ในหิน ส่วนปูนคือความรู้ที่ทำหน้าที่ประสานให้หินและทรายเกาะติดกัน ท่านกล่าวต่อว่า องค์ครศาสนาหรือน้ำ ที่ทำให้ปูนเกิดปฏิกิริยาเคมี (ในกรณีนี้พระท่านเป็นนักวิจัยท้องถิ่นเอง)

เป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า หากขาดน้ำ ทั้งหิน ทราย และปูนก็เกาะกันไม่ได้ และหากขาดปูน ทั้งหิน ทราย และน้ำก็ไม่รวมตัวเกาะกัน หากมีแค่ปูนกับน้ำ แม้จะแข็งตัวได้ แต่ก็ทำได้แค่ปูนปั้นเพื่อความสวยงาม ไม่แข็งแรงแบบคอนกรีต

หิน ทราย และปูนก็เหมือน 3 กลุ่มงานของ กลไก (M อบต.) บริบท (C ชุมชน) และวิจัย (K ความรู้) ที่กล่าวไว้ในรูปแรกนั่นเอง ในการขับเคลื่อนนั้น เราเห็นการจัดการงานวิจัยของ สกว. คือ เครื่องจักร (Engine) เป็นปัจจัยเพิ่มที่ทำให้เฟืองหมุน แบบเดียวกับน้ำทำปฏิกิริยากับปูน

ในมุมมองของการก่อพระเจดีย์แห่งการพัฒนาที่พระนักพัฒนากล่าวถึงนั้น น้ำคือปัจจัยเพิ่มที่หวังว่าจะเป็นบทบาทขององค์ครศาสนา ฉะนั้น การพัฒนาพื้นที่ด้วยงานวิจัย จะละเลยผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่นองค์ครศาสนาไม่ได้ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของ “บริบทที่เป็นนามธรรม” คือ ชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ที่เป็น “ราก” ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ส่วนของความรู้ (หรือปุ่น) นั้น หากสร้างให้เกิดเป็น “รากวัฒนธรรม” ในพื้นที่ได้ ก็จะเป็นปุ่นที่
เสริมเหล็ก ที่ยึดโยงไม่ให้พระเจ้าชัยพิงทลายจากการกัศเาะจากภายนอกได้